

Сидір Степанович КІРАЛЬ,
доктор філологічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
завідувач відділу національної бібліографії
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського
(Київ, Україна)
<https://orcid.org/0000-0002-3925-3203>
lingvo_dek@ukr.net

АРХІВНІ ДОКУМЕНТИ ЯК ДЖЕРЕЛО ВИВЧЕННЯ ОСОБИСТОСТІ МИТЦЯ (НА МАТЕРІАЛІ ДОКУМЕНТІВ ПРО ЮРІЯ ГОЙДУ)

Мета дослідження. На літературній мапі Закарпаття постає Юрія Гойди (1919–1955), лауреата обласної премії Д. Вакарова, посідає особнє місце. На матеріалі документів Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України, що пов'язані з постаттю Ю. Гойди й відклалися в різних фондах, розкрито маловідомі сторінки його життя й творчості. У статті докладно проаналізовано документи окремого іменного фонду письменника за № 281, який містить матеріали особового та творчого змісту, датовані 1930–1965 рр., а також документи Спілки письменників України. **Методологія дослідження.** Застосовано такі методи: біографічний, ретроспективний, компаративний, історичний та наукової евристики. **Наукова новизна** статті полягає в тому, що вперше (про це свідчать і записи в листку використання документів) докладно вивчено комплекс архівних документів, які стосуються життя й творчості Ю. Гойди та діяльності Закарпатської філії Спілки письменників України за 1940–1965 рр. **Висновки.** Проаналізовані архівні документи яскраво характеризують епоху, у якій довелося жити й творити Ю. Гойді, у них живе дух часу, зафіксований у листах, стенограмах, протоколах, світлинах, записниках, рукописах, вони висвітлюють задушливу атмосферу, яка натоді панувала в Спілці письменників, де насамперед ішлося не про високий рівень художніх творів, а про непорушність чітко визначених ідеологем. Неслухняних карали, як, скажімо, В. Скрипку, І. Чендея, П. Лінтура та ін. Зрештою, жертвою тої системи, якій так віддано служив, у постулати комуністичних ідеологем якої так щиро вірив, став і талановитий поет Ю. Гойда.

Ключові слова: Ю. Гойда, поет, архіви, особова справа, протокол, стенограма, Спілка письменників України, філія.

Актуальність дослідження. У 2019 р. виповнилося 100 років від дня народження поета і громадсько-культурного діяча Закарпаття Юрія Гойди. Доля відвела талановитому митцеві всього 36 років, та, попри те, якщо взяти до уваги рік появи першої поетичної збірки під псевдонімом Г. Карпатський у серії «Библиотека современных угорских писателей»¹, за 12 років творчої праці авторові вдалося створити одинадцять книжок. Серед них і збірка російською мовою в авторизованому перекладі, що побачила світ у відомому московському видавництві «Советский писатель»². Варто наголосити й на тому, що вихід кожної збірки Ю. Гойди привертала увагу тогочасних відомих критиків, зокрема Л. Новиченка, П. Гуріненка, П. Лінтура, В. Попа та ін. Зрештою, М. Рильський, який знав його особисто, уже після смерті письменника у вступному слові до збірки поезій наголосив на тому, що доробок, який «залишився від нього, вражає й тишить простою вислову, ясністю думки, чистою почуття, милозвучністю вірша»; мова його поезій «прозора й свіжа», із них він постає «співцем радісної людської праці», «пише переконано й переконливо», отож «має своє визначене місце в історії української радянської літератури, в історії українського громадянства»³. На жаль, в академічному виданні «Історії української літератури»⁴ та новому двотомному виданні⁵ Ю. Гойду згадано лише побіжно в контексті літературного життя Закарпаття, хоч на момент підготовки згаданих історій літератури побачила світ критична розвідка В. Попа⁶. Цей же автор 1968 р. успішно захистив кандидатську дисертацію про творчість Ю. Гойди⁷ в Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР, де готувалися обидва видання згаданих досліджень.

¹ Гойда Ю. Живая синь: стихи. Ужгород, 1943. 51 с.

² Хланта І. В. Літературне Закарпаття у XX столітті: бібліографічний покажчик. Ужгород, 1955. С. 163.

³ Рильський М. Слово про Юрія Гойду. Поезії / Ю. Гойда ; упоряд. Є. В. Гойди. Ужгород, 1962. С. 3–6. 7.XII.1948 р. Ю. Гойда мав нагоду слухати виступ М. Рильського на вечірньому засіданні ІІ з'їзду письменників України. Того ж дня в присутності М. Рильського виголосив промову і Ю. Гойда (Стенограма з'їзду. Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України (надалі ЦДАМЛМ України). Ф. 590. Оп. 1. Од. зб. 56. Арк. 176–180).

⁴ Історія української літератури: у 8 т. / ред. кол.: Є. П. Кирилук (голова) та ін. Т. 8. Київ : Наук. думка, 1971. С. 374.

⁵ Історія української літератури: у 2 т. / відп. ред. Л. М. Новиченко. Т. 2. Київ : Наукова думка, 1988. С. 138, 151, 153, 185, 190.

⁶ Поп В. Юрій Гойда. Київ : Радянський письменник, 1963. 188 с.

⁷ Поп В. Творчество Ю. Гойды и развитие поэзии на Закарпатье в 40–50-х годах XX ст. : автореф. дис. ... канд. филол. наук. Киев, 1968. 20 с.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З нагоди 100-річчя від дня народження Ю. Гойди в ужгородському поліграфцентрі «Ліра» побачив світ ювілейний збірник «Юрій Гойда: постскриптум» [8], який містить раніше невідомі широкому заголові публікації та архівні документи про митця. Під час підготовки статті використано також матеріали, які розміщено на сайті Закарпатської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Ф. Потушняка, згадані бібліографічні покажчики І. Хланти, монографію В. Попа, праці Л. І. Капітан [1–5], а також документи, що увійшли до ювілейних видань С. Панька [7] та Ю. Керекеша [6], сучасників Ю. Гойди. Опрацьовано й публікації Н. Ференц, В. Піпаш-Косівського, В. Фединишинця, Т. Лісун, М. Троян, Н. Варваринець, В. Пагірі, В. Басараба, Ю. Туряниці в закарпатській періодиці за 1970–2007 рр., що містяться в розділі «Вибрана бібліографія», підрозділ «Матеріали про життя та творчість Ю. Гойди» [8, с. 246–252].

Виклад основного матеріалу. Особливу цінність має «Особова справа Ю. А. Гойди», яка зберігається у фонді Спілки письменників України⁸. Початок формування відповідних документів датується 21 травнем 1946 р., тобто днем заповнення особистого листка з обліку кадрів, який фіксує основні дати життя і творчості Ю. Гойди (бланк українською мовою, записи зроблено чорним чорнилом російською мовою).

Ю. Гойда народився в с. Зняцево на Мукачівщині, що натовді була під пануванням чехів. У графі «Національність» та «Основний стан (звання) батьків» відповідно вказано: «українець» та «свинопас». Графи «Основне заняття батьків до Жовтневої революції» та «Основне заняття батьків після Жовтневої революції» не заповнено. За соціальним станом зараховував себе до службовців, а за професією — до педагогів, маючи на той час один рік стажу роботи. Належав до членів КПЗУ–ВКП(б) (партквиток № 03887) із однорічним партстажем, тобто вступив у партію 1945 р. і був затверджений у її лавах Мукачівським та Ужгородським міськкомом партії. В інших партіях не перебував, партстягнень не мав, був членом профспілки, здобув вищу освіту (у дужках цієї графі уточнено — «без диплома»).

Спочатку Ю. Гойда навчався в Ужгородській гімназії (1932–1940 рр.), а згодом подався в Угорщину до університету Дебрецена (на факультет географії та правознавства (1941–1944)⁹, здобуваючи фах «правоведа»), який не закінчив через політичні події того часу. У графі «Чи був за кордоном (включаючи службу в Червоній Армії)»

⁸ Гойда Юрій Андрійович, поет. Особова справа, 21 трав. 1946 – 25 лют. 1953 рр. ЦДАМЛМ. Ф. 590. Оп. 5. Од. зб. 82. Арк. 1–26.

⁹ В автобіографії вказано про факультет географії та «естественной истории».

зазначено — «нет». У розділі про трудову діяльність вказано, що з 1.XI.1944 р. до 1.IX.1945 р. працював викладачем у Мукачівському педучилищі, а згодом з 1.IX.1945 р. до 1.V.1946 р., тобто на момент заповнення листка, очолював літературну частину обласного Будинку народної творчості в Ужгороді. У пункті за № 22 «Робота за сумісництвом (у момент заповнення особистого листка)» записано: «Редакция газеты “Закарпатская правда”, Ужгород». Пункт № 23 «Участь у центральних, республіканських, крайових, обласних, окружних, міських, районних виборчих органах» позначений прочерками. Пункт № 24 «Знання іноземних мов і мов народностей СРСР» засвідчує володіння Ю. Гойдою такими мовами: «немецкий» (слабо), «чешский, мадьярский, словацкий, русский, украинский» (добре). Пріоритети щодо знання мов розставлено саме в такому порядку. Як бачимо, українська чомусь на останньому місці, можливо, через те, що у відповідній графі вказано національність — «украинець».

Важливу інформацію про факти із життя поета дають відповіді на такі пункти цього документа: у № 25-му «Чи брав участь у революційному русі і чи зазнавав репресій за революційну діяльність до Жовтневої революції (за що, коли, яких)» позначено прочерки, а от № 26 «Чи брав участь у партизанському рухові і підпільній роботі (як вступив, де, коли і яку роботу виконував)» засвідчує про таке: «Работал как подпольщик в группе И. Керчи¹⁰ и содействовал партизанскому отряду Героя Советского Союза п. п. Тканко¹¹». Пункти про військову службу інформують, що в армії Ю. Гойда не служив, а в бойових діях Другої світової війни участі не брав, отож у полоні не перебував, у військах та установах «білих урядів» також не працював. Цікавою є відповідь на пункт № 31 «Чи знаходився на території, тимчасово окупованій німцями в період Вітчизняної війни (де, коли і робота в цей час)» — вписано: «Закарпатская Украина». Щодо пункту про стан здоров'я, контузій, поранень зазначено — «здоровый». До Жовтневої революції нагород не мав, судимостей та партстягнень також, був неодружений і мешкав за адресою: м. Ужгород, пл. Лєніна, 1, «Закарпатская правда». Як бачимо, у той час стати членом Спілки радянських письменників України (надалі СРПУ — С. К.)

¹⁰ Ідеться про Керчу Івана Юрійовича (1914–1951), російськомовного письменника, організатора серії видань «Библиотека современных угро-русских писателей», із 1946 р. зав. облвно, а з 1950 р. — заст. голови облвиконкому.

¹¹ Ідеться про Тканка Олександра Васильовича (1916–2006), який до війни працював директором Любешівського педтехнікуму на Волині, у роки Другої світової війни — підполковник, командир Закарпатського партизанського з'єднання, після війни — канд. іст. наук, професор, а впродовж 1953–1979 рр. обіймав посаду ректора Черкаського пед. ін-ту (нині національний ун-т ім. Богдана Хмельницького).

було не так просто, адже анкетні дані ретельно перевіряли, оскільки кожен новий член Спілки мав відповідати тим вимогам, які висувала до «інженерів людських душ» компартія та інші державно-репресивні служби СРСР.

Варто згадати наявну серед документів особової справи партійну характеристику Ю. Гойди, затверджену на засіданні партбюро 13.XI.1954 р. та засвідчену секретарем парторганізації Закарпатського відділення СРПУ К. О. Черкашиним. Ю. Гойду схарактеризовано як здібного поета, однак він як комуніст і письменник «недостатньо» працював над «підвищенням свого ідейно-теоретичного рівня». Важливо наголосити й на тому, що до представників інтелігенції, народжених у Закарпатті до возз'єднання з Україною, радвлада ставилися особливо прискіпливо, і, як твердив Ю. Гойда, це було для них, старшого покоління, своєрідним «клеєм історії».

Відомо, що 6 вересня 1954 р. відбулися закриті збори партійного осередку Закарпатської філії СРПУ, на яких було розглянуто персональні справи Ю. Гойди та П. Цибульського. Керівника філії обвинувачено в тому, що в деяких письменників відчутна тенденція «втечі від сучасності», а в П. Клименка, М. Шаповала, О. Улинця, П. Ластівки є твори взагалі «ідейно і художньо неповноцінні», до того ж вони недостатньо приділяли уваги й боротьбі з проявами клятого українського буржуазного націоналізму та ін. Отож постало питання про виключення Ю. Гойди з лав партії, однак обійшлося тим, що рішенням бюро Закарпатського обкому партії від 18.09.1954 р. очільника філії звільнили з роботи, але невдовзі «помилували» й зарахували слухачем трирічної партшколи при обкомі партії [3].

Досить інформативна й автобіографія Ю. Гойди, написана на спеціальному друкованому бланку фіолетовим чорнилом. Дізнаємось, що батько Андрій служив свинопасом у поміщика Вірані, а коли 1931 р. поміщицьке майно було розподілено між селянами, то йому перепав шматок землі, і той почав жити з власного господарства¹².

Як уже згадувалося, після гімназії Ю. Гойда був у Дебрецені, де прочився до 28 березня 1944 р., а до приходу Червоної Армії мешкав у родичів у с. Дубровка в Ужгородському районі. Крім персональних даних, поданих в особовому листку, із автобіографії дізнаємося й про початок трудової діяльності в газеті «Закарпатська правда» з 1 травня 1946 р. на посаді літпрацівника.

---

¹² Дослідник В. Поп про службу батька Ю. Гойди зауважує таке: «З великими зусиллями йому вдалося придбати на виплат у пана клаптик землі-годувальниці. Це дало змогу допитливому хлопчикові з карими очима вчитися у початковій школі, а потім у 1932 році вступити до Ужгородської гімназії» (Поп В. Юрій Гойда. Київ : Радянський письменник, 1963. С. 8).

Найціннішою в цьому документі є інформація про початок літературної творчості майбутнього поета. Ю. Гойда зізнається, що вже з 6-го класу гімназії «интересовался литературной работой». Публікуватися розпочав із 1939 р. на сторінках реакційних (за визначенням В. Попа)¹³ газет «Русское слово» і «Русская правда». Навчаючись у Дебреценському університеті, брав активну участь у конкурсах поезії і двічі був відзначений нагородами — здобув першу та другу премії¹⁴. Відгуки про його поезії містили, окрім «Русского слова», й інші «реакційні» часописи: «Карпатский голос», «Літературна неділя», «Неділя» та «мадьярская крайне левая газета» «Голос народа». Ю. Гойда зауважив, що зараз, тобто на момент написання автобіографії, його твори публікують на сторінках «местной газеты» «Закарпатская Украина».

Незважаючи на «преследования оккупанов», зізнавався Ю. Гойда, його сильно «влекло русское слово, выраженное искренними знатоками славянского сердца — Пушкиным, Лермонтовым, Достоевским, Толстыми, Некрасовым и Маяковским». Цей іменний перелік досить показовий: він засвідчував не лише добру обізнаність молодого літератора із російською літературою, але, можна гадати, був і своєрідним «гарантом» того, що саме Ю. Гойді за любов до «знатоков славянского сердца» та активне «содействие партизанському отряду» підполковника О. Тканка довірили очолити закарпатське відділення СПУ. У цьому контексті варто звернути увагу на той факт, що на момент призначення його відповідальним секретарем значився лише кандидатом у члени СП — а таких випадків у той час майже не було.

Приєм у Спілку остаточно затверджували в Москві. Наявні архівні документи дають можливість простежити всі етапи проходження Ю. Гойдою в ті часи цієї непростой процедури. Зокрема, протокол № 11-2 від 27 червня 1947 р. засідання кваліфікаційної комісії (до її складу входили Іван Ле (голова), І. Кочерга, А. Головка, М. Терещенко) засвідчує, що заяви авторів та характеристики Кабінету молодого автора, клопотання Закарпатської організації СРПУ були уважно розглянуті. Комісія ухвалила рекомендувати кандидатами до СП О. Підсуху, Д. Білоуса, М. Шаповала, Ю. Гойду. Справи К. Дрока, Д. Ткача та М. Дашкієва з розгляду було знято¹⁵. 15 липня

¹³ Поп В. Юрій Гойда. Київ : Радянський письменник, 1963. С. 30–31.

¹⁴ Як зауважив В. Поп, 5 квітня 1942 р. газета «Русское слово» оголосила конкурс на найкращі поезії та опублікувала твори 13 авторів із 26. Балада «Маруся» Ю. Гойди здобула найбільшу кількість голосів, попри те, що зашифрований текст конкурсанта був позначений цифрою «13». У 1943 р. Ю. Гойда знову подався на конкурс, а його поезія «Ветер воев, ветер свищет» теж посіла призове місце. (Поп В. Юрій Гойда. Київ : Радянський письменник, 1963. С. 30).

¹⁵ ЦДАМЛМ. Ф. 590. Оп. 1. Од. зб. 47. Арк. 1.

1947 р. на засіданні президії СРПУ ухвала кваліфікаційної комісії щодо прийняття кандидатом СП Ю. Гойди була затверджена (протокол № 8 засвідчений підписами заст. голови СРПУ А. Малишка та відповідального секретаря Я. Баша)¹⁶. Як з'ясувалося, після цього необхідні документи, зокрема довідку форми № 2, надсилали ще й на затвердження в ЦК КП(б)У. Це стосувалося кожного претендента на членство в спілці.

Довідка про Ю. Гойду, датована 9 серпнем 1947 р., засвідчена підписом А. Малишка. Серед доробку значилася лише одна збірка «Живая синь» (1943) та «стихотворения в периодической прессе»¹⁷. 13 грудня 1947 р. наказом № 122 по СРПУ на підставі Постанови президії (засідання відбулося 12 грудня 1947 р.) Ю. Гойду було затверджено кандидатом в члени СРПУ з 17 листопада 1947 р.¹⁸ У цьому контексті варто згадати цікаву бувальщину про вихід у світ згаданої збірки. В. Поп оповів, що на Закарпатті до встановлення радянської влади місцеві літератори більшість своїх книг видавали власним коштом. Так вчинив і Ю. Гойда: потайки від батька продав мішок кукурудзи (найбільш цінний і ходовий харч у цьому краї), доклав до «незаконного» виторгу свої кошти за приватні уроки в заможних родинах і видав збірку «Живая синь» досить поважним накладом — 500 примірників (кукурудза таки була натоді в ціні!).

26 вересня 1948 р. відбулося засідання Закарпатської філії СРПУ (протокол № 3), на якому заслухано творчий звіт Ю. Гойди, зокрема як автора книжки «Люди моєї землі». Засідання ухвалило перевести його з кандидатів у члени СРП і клопотало перед Президією СРПУ затвердити рішення Закарпатської філії¹⁹. 5 жовтня 1948 р. Ю. Гойда подав заяву на ім'я Президії СРПУ з клопотанням перевести його з кандидатів у члени Спілки, оскільки твердив, що «нещодавно в Ужгороді вийшла моя збірка віршів “Люди моєї землі”, яка одержала схвальну оцінку»²⁰. Варто зауважити, що більшість відгуків на цю збірку, зокрема Я. Гордона, Б. Гур'єва, Н. Ясько, П. Лінтура, з'явилися на сторінках «Літературної газети», «Закарпатської правди» та «Советского Закарпатья» значно пізніше — упродовж 14 жовтня — 28 листопада 1948 р. Правда, у лютому цього року лише журнал «Вітчизна» опублікував статтю Л. Новиченка «Вперед і вище», у якій той прихильно відгукнувся про збірку Ю. Гойди²¹.

¹⁶ ЦДАМЛМ. Ф. 590. Оп. 1. Од. зб. 82. Арк. 5.

¹⁷ Там само. Арк. 6.

¹⁸ Там само. Арк. 8.

¹⁹ Там само. Арк. 15.

²⁰ Там само. Арк. 9.

²¹ Новиченко Л. М. Вперед і вище. *Вітчизна*. 1948. № 2. С. 171–191.

Інші архівні документи фіксують факти кар'єрного зростання Ю. Гойди, його призначення спочатку уповноваженим, а згодом відповідальним секретарем Закарпатської філії. Зокрема, 17 листопада 1947 р. (витяг із протоколу № 21) відбулося засідання керівної частини Президії СРПУ (присутні: О. Корнійчук (голова правління), Іван Ле, І. Стебун, Л. Серпілін), на якому було розглянуто питання про призначення уповноваженого Президії СРПУ по Закарпатській області: «В зв'язку з виключенням з СРПУ А. Патруса-Карпатського призначити тимчасово уповноваженим Президії СРПУ по Закарпатській області і керівником Ужгородської філії СРПУ — тов. Ю. Гойду»²². Достеменно невідомо, чи був присутній на цьому зібранні письменник, однак подальша його поведінка на закритих партійних зборах в Ужгороді 29.XI.1947 р. дає підстави позитивно стверджувати про такий факт.

Річ у тому, що на цьому ж засіданні було заслухано інформацію П. Усенка про «антирадянську поведінку ужгородського письменника Патрус-Карпатського», після чого керівна частина Президії СП одностайно ухвалила про таке: «Виключити з Спілки Письменників Патрус-Карпатського А. як буржуазного націоналіста, який ідейно не роззброївся»²³. Як відомо, 12 жовтня 1947 р. Ю. Патруса-Карпатського ув'язнили за звинуваченням у націоналізмі та співпраці з чеською й англійською розвідками. На цій підставі його засуджено на 25 років та відправлено в табори Комі АРСР (пробув в ув'язненні до 24 листопада 1956 р. й був «освободжен по прекращению дела за недоказанностью обвинений»²⁴).

Незрозуміло, що ж спонукало Ю. Гойду після його призначення уповноваженим СП «розгромно» виступити 29 листопада 1947 р. на закритих партійних зборах первинної організації редакції газети «Закарпатська правда» проти А. Патруса-Карпатського та головного редактора газети «Закарпатської правди» М. Климпотюка з доповіддю «Про буржуазно-український націоналізм і його прояви на Закарпатті» [3, с. 33]. Імовірно, Ю. Гойда, на відміну від в'язня, зумів інтенсивно «ідейно озброїтися», а, можливо, це був своєрідний тактичний хід, яким той хотів засвідчити свою відданість місцевій партійній та центральній владі, зокрема й спілчанській, щодо «ідейної надійності».

²² ЦДАМЛМ. Ф. 590. Оп. 1. Од. зб. 82. Арк. 7.

²³ Там само. Од. зб. 389. Арк. 41.

²⁴ Особова справа А. Патруса-Карпатського. Там само. Арк. 47. У цитованому бібліографічному покажчику І. Хланті «Літературне Закарпаття у ХХ столітті» (Ужгород, 1995, с. 539–540) у розділі про А. Патруса-Карпатського помилково вказано дату ув'язнення — «1 листопада 1947 р.» та дату реабілітації письменника — «20 жовтня 1956 р.».

Як згадано вище, цей гандж, брак «ідейно-теоретичного рівня», чіпляли на Ю. Гойду до кінця життя, і за іронією долі (закон бумеранга ніхто не відміняв!) став причиною звільнення з роботи та спричинив його ранню смерть²⁵. Імовірно, така «ідейна заповзятість» Ю. Гойди на цьому зібранні сприяла його швидшому затвердженню на посаді відповідального секретаря Закарпатської філії СРПУ. Прикро про це писати, однак боротьба за «ідейну чистоту» письменника тривала й по його смерті, про що свідчить уже згадана літературознавча розвідка В. Попа. Тут ідеться про «ідеологічну отруту» творів «українських буржуазних націоналістів В. Винниченка, Б. Лепкого, Г. Чупринки», які читав гімназист та студент Ю. Гойда, і про «російських символістів», «так звану Карпатську Україну» та її прем'єр-міністра Волошина, «щедро фінансованого імперіалістами Німеччини та США», і про негідників-«жовтоблакітників», і про те, що «збірка “Високі дороги” засвідчила поступове ідейно-художнє зростання Ю. Гойди» та ін.

У цьому контексті варто згадати інший показовий документ радянської епохи, що стосується тієї невідступної примари — «ідейності», яка гонилася за Ю. Гойдою: лист-заяву, датований 21.09.1953 р., на ім'я В. Фесенка — головного редактора газети «Советское Закарпатье», від Данила Єрмолайовича Кравченка, який іменує себе так званим штатпропом Ужгородського окружкому КП України. «Штатпроп» звернувся з проханням опублікувати на сторінках партійного рупора статтю-відгук «Негодная лирика Ю. Гойды»²⁶.

Річ у тім, що 20.IX.1953 р. «Советское Закарпатье» вмістило добірку віршів Ю. Гойди («На вокзалі», «Дитині сниться мати» та «Сержант міліції»). Як твердив дописувач, згадані поезії він прочитав кілька разів і дійшов однозначного висновку, що така «лирика» «не только ненужная, но и вредная, так как лишена идейности, бессмысленна, ни к кому не обращена, не отражающая ничего, написанная вне времени, места, для кого угодно». Російськомовний «штатпроп», але «щирий» прихильник української словесності, рясно цитує рядки з творів Ю. Гойди й відповідно коментує їх. Наприклад, строфа «*Не хвилюйся, зустріч буде знов, / Бо прийде розлуці нашій край, / Лиш візьми усю мою любов, / А мені твою любов віддай*» «вразила» кляуз-

²⁵ Зберігся лист І. Карабутенка, якого називали аташе української культури в Москві, до І. Чендея від 15.06.1955 р., у якому згадано про смерть Ю. Гойди: «Вместе с Вами мы глубоко скорбим по поводу безвременной кончины Ю. А. Гойды. Известие было тем более неожиданным, что еще совсем недавно мы видели Юрия Андреевича в Москве здоровым и бодрым...» (ІР НБУВ. Ф. 443. Архів І. Чендея. Оп. 2. Од. зб. 107. Арк. 3).

²⁶ ЦДАМЛІМ. Ф. 281. Оп. 1. Од. зб. 158. Арк. 1–5.

ника до глибини його «ідейно-партійної» душі й спричинила, зрозуміло, не світлі почуття, а «штатпропівське» роздратування: «Здесь автор призывает кого-то взять и кому-то “отдать” свою любовь», — але цього бути не може!!! — бо, на його переконання, у творах такого змісту Ю. Гойда (а це вже не по-радянськи, не по-комуністичному!) «тянется к индивидуализму, вместо призыва отдать все свои силы, знания и любовь своей советской, социалистической Родине, своему народу, борьбе за коммунизм». Особливо обурило нашпитувача вірш «Дитині сниться мати», у якому поет, твердить стукач, зводить наклеп на «нашу прекрасную советскую женщину, Мать, которую следовало бы писать только с большой буквы»²⁷. Конфідент Д. Кравченко звинуватив Ю. Гойду також і в тому, що він, мовляв, своїми «стишками» не оспівує колосальних змін у житті області, де панує «огромный, небывалый политический, трудовой и радостный подъем всех советских людей, вызванных решениями КПСС и советского правительства, которые ускоряют наше движение к коммунизму»²⁸. Отже, на підставі «штатпропівського» «аналізу» лише трьох поетичних творів Ю. Гойди Д. Кравченко заявив: така лірика нікому не потрібна, оскільки є результатом «облачной» фантазії, до того ж не рядового поета, а керівника обласного відділення радянських письменників (а це вже гвалт і подвійний гріх!!!). «Штатпроп» закликає поета «спуститься с облаков на советскую землю, посмотреть вокруг себя, окунуться в советскую действительность», яка дає «массу самой богатой и радостной тематики», яку чомусь, з обуренням твердить «рецензент», свідомо «не замечает Ю. Гойда, подавая пример вредной лирики»²⁹.

Серед документів, які стосуються діяльності Ю. Гойди як керівника філії та письменницької організації загалом, варто назвати протокол № 80 засідання керівної частини СРПУ від 02 жовтня 1948 р.³⁰, на якому були присутні І. Стебун, П. Усенко, С. Складенко, Л. Первомайський, Д. Косарик, О. Гончар, Л. Новиченко, М. Шамота, К. Дрок, М. Шаповал, Ю. Гойда та ін. На порядку денному було два питання: 1. Про роботу Закарпатської організації СРПУ; 2. Про план чергового номера «Літературної газети». Із першого питання заслухано інформацію відповідального секретаря Закарпатської філії

²⁷ ЦДАМЛМ. Ф. 281. Оп. 1. Од. зб. 158. Арк. 2.

²⁸ Там само. Арк. 3.

²⁹ Там само. Арк. 4.

³⁰ Варто зауважити, що ухвалою керівної частини СРПУ від 9.X.1948 р. (протокол № 83, головував заст. голови правління Л. Дмитерко, відп. секретар С. Складенко) у зв'язку з підготовкою до 2-го з'їзду письменників України Ю. Гойду, М. Шаповала та К. Дрока викликали до Києва на засідання секретаріату терміном на 6 днів. Усі витрати оплачувала Президія (ЦДАМЛМ. Ф. 590. Оп. 1. Од. зб. 61. Арк. 139–140).

Ю. Гойди, а в обговоренні його виступу взяли участь П. Усенко, Л. Первомайський, Д. Косарик, Л. Новиченко, І. Стебун³¹. Які ж побажання та зауваження висловили промовці? Керівництво філії орієнтується на «старих письменників, вихованих у капіталістичному суспільстві», а слід виявляти та залучати творчу радянську молодь (П. Усенко); треба «поставити питання» про вивчення письменниками української літературної мови та організувати періодичну консультацію для початківців (Л. Первомайський); налагодити контакти з обкомом комсомолу (Д. Косарик); приділяти більше уваги у творах закарпатських письменників питанням радянської влади та партії більшовиків (Л. Новиченко), стан філії досить складний, керівництво не зуміло належно організувати літературне життя, посилити співпрацю з місцевою владою, широкий загал мало обізнаний із творами закарпатських письменників (І. Стебун).

Як уже було згадано, у ЦДАМЛМ є іменний фонд Ю. Гойди. Схарактеризуємо найцікавіші, на наш погляд, документи. Зокрема, тут зберігається свідоцтво про народження Ю. Гойди (угорською та чеською мовами) та свідоцтво про одруження (радянського взірця)³¹. Батьки Юрія — Андрій Гойда (уродженець с. Гісбітекош) та Марія Бистрянин (уродженка с. Зняцево нині Мукачівського р-ну), — мали тоді відповідно 31 та 22 роки, за віросповіданням були греко-католиками. Запис у метричній книзі зроблено 16 березня 1919 р. У свідоцтві про одруження (Серія ЯР №325159) зазначено, що 26 травня 1948 р. Ю. Гойда (нареченому виповнилося 29 років) поєднав свою долю із Єлизаветою Василівною Мотринцею, 1926 року народження, родом із Підгород поблизу Мукачєвого, молодшою за нього на 7 років (свідоцтво видано Мукачівським загсом).

Особливу цінність має збережена копія машинописного тексту виступу Ю. Гойди на засіданні Закарпатського відділення СРПУ 1953 р. під оглавом «Письменники Закарпаття між двома з'їздами Спілки радянських письменників України»³³. На чому ж акцентував увагу промовець, про які здобутки та недоліки в роботі філії говорив? Найперше, цікавою є інформація про кількісний склад письменницької організації — нагоді було 10 дійсних членів СП СРСР³⁴, а також «біля 5 літераторів, які вже видали окремі книжки, але ще не є членами Спілки, понад 20 літераторів, які друкують свої твори на сто-

³¹ ЦДАМЛМ. Ф. 590. Оп. 1. Од. зб. 61. Арк. 126–127.

³² Там само. Ф. 281. Оп. 1. Од. зб. 126. Арк. 3–6.

³³ Там само. Од. зб. 151. Арк. 1–24.

³⁴ Станом на 21 липня 1947 р. до закарпатської філії входило 5 членів СП (П. Лінтур, Ф. Потушняк, А. Патрус-Карпатський, М. Тевельов), а також Ю. Гойда як кандидат у члени СП (ЦДАМЛМ. Ф. 590. Оп. 1. Од. зб. 51. Арк. 50).

рінках обласної та республіканської преси, а також біля 50-ти початківців, що роблять перші літературні спроби»³⁵. Якщо порівняти ці дані з 1946 р., коли утворилася філія (налічувала трьох членів), то кількісно організація збільшилася. Серед творчих здобутків Ю. Гойда назвав вихід у світ оповідань М. Тевельова та його роману «Свет ты наш, Верховина», «Закарпатських оповідань» М. Томчанія, поетичних збірок В. Ладижця та С. Панька, фольклористичних праць П. Лінтура, новел та оповідань І. Чендея, який, окрім того, справедливо наголосив Ю. Гойда, «проявив себе як здібний сценарист, написавши сценарій до короткометражної кінокартини “Художники Закарпаття”»³⁶.

Цей документ цінний і тому, що фіксує важливі «живі» факти літературного життя Закарпаття та «живу», не спотворену відповідними правками видавничих редакторів думку Ю. Гойди, розкриває місце і роль письменника в культурному житті краю. Із виступу дізнаємося, що завдяки Ю. Гойді письменники часто практикували зі своїми читачами зустрічі, які відбувалися майже у всіх районних центрах області. Варто віддати належне Ю. Гойді за самокритичний аналіз діяльності закарпатського відділення за роки його правління: визнавав, що чіткої системної роботи загалом не було, як і «твердого порядку», а на «Літературних четвергах» обговорювалися «низькоякісні та малоцікаві» твори, поза увагою залишалася робота з молодими літераторами, особливо в райцентрах. Недоліком його роботи було й те, що послабився зв'язок із місцевою пресою, а виступи письменників на її сторінках стали епізодичними, у газетах не було літературних сторінок, не функціонувала критика, траплялися випадки творчого плагіату (ішлося про якогось Л. Редька). Як не прикро це визнавати, але проблеми, порушені ще Ю. Гойдою, постають і нині, бо, на жаль, письменник у часопросторі нашого комп'ютеризованого суспільства поступово втрачає свою важливу роль у плеканні моральних цінностей, без яких неможлива побудова справжньої духовно й матеріально багатой держави.

На жаль, Ю. Гойда піддався впливові «всесоюзного» ідеологічного компартійного психозу з приводу публікацій Померанцева, Ліфшиця, Абрамова, Щеглова на сторінках часопису «Новый мир» 1953 року про сучасну літературу³⁷. Промовець наголосив, що ці публікації за своїм змістом «невірні», оскільки пропагують «шкідливі тенденції», бо їх автори засумнівалися в правильності та правдивості

³⁵ ЦДАМЛМ. Ф. 281. Оп. 1. Од. зб. 151. Арк. 1.

³⁶ Там само. Арк. 2.

³⁷ Варто нагадати про ухвалу Секретаріату ЦК КПРС від 23.07.1954 р. «Об ошибках редакции журнала “Новый мир”».

основних ідеологем того часу: ідейність, фальшива «життєва правдивість» радянської літератури; тобто заперечували «багаторічний досвід методу соціалістичного реалізму» як такого. Особливо критично Ю. Гойда відгукнувся про статтю В. Померанцева «Об искренности в литературе» («Новый мир», № 12), у якій автор, на його думку, теоретично захищає «безідейність та аполітизм у літературі». На цих «політичних помилках» журналу, наголошував Ю. Гойда, варто вчитися й закарпатським письменникам. Як бачимо, комуністичний ідеологічний дамоклів меч тяжким тягарем висів не лише над Ю. Гойдою, а й над більшістю тогочасних письменників.

Текст промови, як і інші документи, свідчать, що в житті Ю. Гойда загалом був «чесною і правдивою» людиною, та водночас не зміг зробити якогось відчутного творчого «прориву» як очільник відділення, не зумів, на жаль, розпізнати й своїх ворогів, які першими та при першій же нагоді його знищили. У цій боротьбі «прапор торжества» таки випав із рук Ю. Гойди, а сам борець передчасно поліг на полі битви «побудови комунізму»³⁸.

Вартими уваги є документи про діяльність Ю. Гойди як депутата обласної ради трудящих³⁹. Збереглася агітаційна листівка з портретом письменника, який балотувався по Ізанському виборчому окрузі № 53. Кандидатом у депутати його висунули на загальних зборах колгоспники сіл Іза та Нижнє Селище. Цікаво, що в анкетних даних у листівці, на відміну від особового листка кадрів за 1947 р., «покращено» соціальне походження майбутнього депутата: «родина селянина-баграка». Отож не годилося, аби в раді народних депутатів засідав письменник, син «батька-свинопаса». Ця клята «ідейність» таки переслідувала поета.

Цікаві для дослідника нотатки Ю. Гойди в блокноті, виданому йому як делегатові 34-ї Закарпатської обласної партконференції, що відбулася 6–8 грудня 1951 р.⁴⁰ Про перебіг подій на цій конференції та про критику Ю. Гойди першим секретарем обкому партії І. Компанцем докладно описано в згаданій статті Л. І. Капітан [3, с. 33–35]. Власне, ці нотатки — це план виступу-відповіді (усього 16 пунктів) на закиди партійного керівника області щодо роботи письменницької

³⁸ В особовій справі міститься копія некролога Ю. Гойди (помер 2 черв. 1955 р.), у якому зазначено, що походив із родини селянина-бідняка, а 1944 р. закінчив філософський ф-т ун-ту в Дебрецені (Ф. 590. Оп. 5. Од. зб. 82. Арк. 25). Збереглася й творча характеристика на Ю. Гойду у зв'язку з його смертю відповідального секретаря правління СПУ С. Склярєнка, видана для Міністерства соціального забезпечення УРСР (ЦДАМЛМ. Ф. 590. Оп. 5. Од. зб. 82. Арк. 24).

³⁹ ЦДАМЛМ. Ф. 590. Оп. 5. Од. зб. 131.

⁴⁰ Там само. Од. зб. 113. Арк. 98–107.

організації та його творчості зокрема. Наприклад, Ю. Гойда записав таке: «Беседа с руководителем (парт.) должна поднимать человека, от руководителя человек не должен уходить с обидой на душе. Он должен уносить от него крылья. Компанец ⁴¹. Бойко ⁴²» ⁴³.

Привертають увагу записи Ю. Гойди до пункту № 14 «О языкознании, Сталин»: «Это важный вопрос. Большое событие, он представляет собой большой политико-воспитательный материал в условиях нашей области», однак, на думку автора нотаток, «отдел пропаганды обкома партии зевает», не впроваджує в практику цю працю Й. Сталіна. На думку Ю. Гойди, стаття комуністичного вождя важлива в тому аспекті, що є джерелом спокою, впевненості радянського народу у свої сили, віри у прекрасне майбутнє, тоді як наші вороги перебувають у стані постійної істерії. Ця праця важлива для правильної побудови пропагандистської роботи саме на Закарпатті, твердив очільник письменницької організації ⁴⁴.

У фонді Держлітвидаву України зберігається машинописний рукопис збірки «Сонце над Карпатами» (Київ, 1951) ⁴⁵. Перша назва була «Карпати», але її закреслено фіолетовим чорнилом та вписано згадану вище. Це ж стосується і назв деяких розділів. Наприклад, «Карпатський край» виправлено на «Гірські пісні», у назві розділу «Угорська весна» закреслено підзаголовок «(з книги про Угорщину)» ⁴⁶. Для дослідника поезії Ю. Гойди цей рукопис цінний тим, що містить численні авторські правки, які засвідчують про присутність доопрацювання змісту окремих поезій, подекуди закреслено навіть кілька строф. Імовірно, на вимогу редактора, під кожним віршем від руки вписано дату його написання, що має важливе значення для вивчення етапів творчості митця.

У фонді СПУ № 590 зберігаються також стенограми пленумів та з'їздів письменників України, у яких, зокрема, брав участь і Ю. Гойда. Наприклад, 15–17 вересня 1947 р. відбувся пленум Спілки письменників, на якому 17 вересня від імені закарпатської філії виступив Ю. Гойда (того дня на зібранні головував Іван Ле) ⁴⁷. Фактичним го-

---

⁴¹ Ідеться про першого секретаря Закарпатського обкому партії Івана Даниловича Компанця.

⁴² Михайло Федорович Бойко — секретар партії з пропаганди Закарпатського обкому.

⁴³ ЦДАМЛМ. Ф. 590. Оп. 5. Од. зб. 113. Арк. 97.

⁴⁴ Там само. Арк. 105–106.

⁴⁵ Там само. Ф. 730. Оп. 2. Од. зб. 166. Арк. 1–157.

⁴⁶ Там само. Арк. 59.

⁴⁷ Там само. Ф. 590. Оп. 1. Од. зб. 39. Арк. 284–290.

ловою вважали А. Патруса-Карпатського, однак над ним уже зависла сталінська сокира, й невдовзі в жовтні, як згадувалося вище, поета засудять на 25 років тюрми. Якщо розглядати стенографічно зафіксований виступ Ю. Гойди на цьому пленумі [8, с. 191–197], то в контексті виявлених нами документів, а також Л. І. Капітан [3], можна стверджувати, що це був своєрідний ідеологічний «аванс» як місцевій владі, так і тогочасному керівництву Спілки щодо подальшого очільництва закарпатською філією.

Цілком зрозуміло, чому Ю. Гойда різко критикував не тільки вже таврованого А. Патруса-Карпатського, згодом реабілітованого («ідейно, а навіть творчо і морально слабкий», «допустив цілий ряд грубих помилок буржуазно-націоналістичного порядку», «позитивно оцінює, навіть вихвалює творчість закарпатського “письменника” Гренджі-Донського — ярого націоналіста, вірного учня гітлерівських прислужників Олесья та Донського», «наші письменники відірвалися від партії, і до цього часу ще не зрозуміли інтересів народу» тощо), а й Ф. Потушняка, за його визначенням, «найстаршого і найплодовитішого в минулому»⁴⁸.

Перепаало й Ю. Боршошу-Кум'ятському⁴⁹, який «скотився до хуторянського замилювання природою рідного краю», і надалі уперто «оспіває старе село під горою, з дрібними горбатими хатами» і зумисне не бачить нових змін, де «ростуть деревообробні заводи, а в самому селі будуються нова школа, клуб, лікарня»⁵⁰.

6–10 грудня 1948 р. у Києві відбувся II з'їзд письменників України. Від Закарпаття було делеговано 5 осіб: це Ю. Гойда, П. Лінтур, Ф. Потушняк, М. Тевельов та М. Шаповал (кандидат у члени СП). Ю. Гойда мав право ухвального голосу, а П. Лінтур та Ф. Потушняк — дорадчого⁵¹. У стенограмі з'їзду зафіксовано виступ Ю. Гойди (помилково записано — Бойда) на вечірньому засіданні 7.XII.1948 р. (головував Л. Дмитерко, у залі був і М. Рильський та інші знані письменники України). Чи не вперше з високої київської столичної трибуни прозвучали схвальні оцінки творчості молодих прозаїків І. Чендея та М. Томчания, які згодом стануть окрасою літератури не лише Закарпаття, а й української загалом. Порівняно із виступом на згаданому вище пленумі 1947 р., ідеологічний запал, тенденційність та полі-

⁴⁸ ЦДАМЛМ. Ф. 590. Оп. 1. Од. зб. 40. Арк. 143–144.

⁴⁹ До речі, В. Поп стверджував, що «ідейною спрямованістю, бойовитістю і злободенністю своїх ранніх творів» Ю. Гойда продовжував традиції поетів Закарпаття 20–30-х рр., зокрема Ю. Боршоша-Кум'ятського, В. Гренджі-Донського, А. Патруса-Карпатського. (Поп В. Цит. праця, с. 21).

⁵⁰ ЦДАМЛМ. Ф. 590. Оп. 1. Од. зб. 40. Арк. 152.

⁵¹ Там само. Од. зб. 56. Арк. 12.

тична заангажованість Ю. Гойди дещо «пригасли», але остаточно не зникли. Невідомо, чи встиг Ю. Боршош-Кум'ятський за такий короткий проміжок часу після критики Ю. Гойди переорієнтуватися у своїй творчості (а чи знав взагалі він про цей виступ?), однак у промові на I з'їзді очільник закарпатської філії збірку «хуторянського поета» Ю. Боршоша-Кум'ятського «Дві долі» (Ужгород, 1948) назвав серед найкращих у доробку закарпатських літераторів.

У «тенетах символізму і містицизму», як з'ясувалося, перебував і присутній на з'їзді прозаїк Ф. Потушняк, який, турбувався промовець, «за останні два роки на сторінках преси не надрукував жодного нового твору з життя Радянського Закарпаття». Виголошене звинувачення, а тим більше на такому зібранні, породжує, якнайменше, подив. Чи усвідомлював Ю. Гойда те, що заяви такого змісту могли призвести до сумних наслідків у подальшій долі Ф. Потушняка. Зрештою, тим самим він демонстрував власну безпорадність як керівник, бо чому ж тоді «непродуктивного» письменника обрано делегатом з'їзду плідних та ідейно наснажених радянських письменників? Можна лише уявити, як морально почувався насправді талановитий літератор із привселюдно озвученими «хибними позиціями»⁵².

У фонді видатного поета П. Тичини (1891–1967) збереглися два листи Ю. Гойди з Ужгорода [8, с. 205–207]. Один на бланку депутата обласної ради від 24 серпня 1949 р. (цікавий збіг дат у контексті здобуття Україною незалежності, про яку, зрозуміло, Ю. Гойда не міг тоді й мріяти), у якому адресант повідомляв, що надсилає «свою частку поеми-листа до товариша Сталіна» й планує наприкінці вересня прибути до Києва⁵³. Ідеться про колективну поему українських письменників, яку невдовзі опублікує «Літературна газета». Інший лист, датований 25.02.1951 р., у ньому згадано про видання творів М. Томчанина та Ю. Гойди з нагоди декади української літератури в Москві 1951 р. у київському Держлітвидавві. Ю. Гойда підготував рукопис, дібравши, як писав, «все краще із чотирьох книжок, додав два десятка нових віршів» і надіслав, як було домовлено, до Києва. Однак там вирішили, що ані збірку поезій Ю. Гойди, ані оповідань М. Томчанина видавати не будуть. Це, зрозуміло, обурило Ю. Гойду, який справедливо наголошував на тому, що насправді це «зла насмішка над людьми. Навіщо планувати тільки заради того, щоб збивати людей з пантелику? І дуже прикро, Павло Григорович, що деякі керівники ще й сьогодні, за радянської влади, ставляться до закарпатців, як до пасинків». До того ж, нарікав Ю. Гойда, із тридцяти літераторів, які пуб-

⁵² ЦДАМЛМ. Ф. 590. Оп. 1. Од. зб. 40. Арк. 144.

⁵³ Там само. Ф. 464. Оп. 1. Од. зб. 5924. Арк. 1–2.

лікувалися в дорадянському Закарпатті, лише двоє активно працюють, оскільки «капіталістичний світ залишив у нашій свідомості багато отрути». Отож, як відповідальний секретар Закарпатської філії прохав П. Тичину з'ясувати цю ситуацію й допомогти з виданням збірки (йшлося про зб. «Сонце над Карпатами», яка таки була надрукована), адже «важко працювати, коли відчуваєш, що сміються над тобою»⁵⁴.

У фонді українського письменника Т. Масенка (1903–1970) збереглася копія «закритої» видавничої рецензії Ю. Гойди на цикл поезій фондоутворювача «Під київським небом»⁵⁵. Не з усіма його критичними заувагами можна погодитися, зрештою, цей текст потребує окремого вивчення в контексті аналізу поетичного доробку Т. Масенка. Однак не зовсім привабливо звучать окремі оцінні судження Ю. Гойди про талановитого київського митця Т. Масенка, наприклад, такого стибу: «творчі можливості старого поета», «смаки початкующего поета». Ріжуть око й мовні огріхи («слаба поезія», «слідуючу строфу», «підводячи підсумки», «дані поезії», «автор зумів позбавити згадані вірші», «іноді хороші рядки засмічені випадковими прикрасами» та ін.). У текст закрився друкарський недогляд у реченні «*Поет повинен не тільки назвати почуття, але збудувати їх в людині*» (вірогідно, має бути «збудити»). Т. Масенко олівцем на полях тексту рецензії не без іронії нотує: «Добре сказано». Отже, загальний висновок рецензента, що «дані поезії Тереня Масенка не витримані як в художньому, так і в ідейному відношенні» не вселяють довіри до рецензента, а навпаки — засмучують. Треба зауважити, що серед документів за тією самою одиницею зберігання є копія видавничої рецензії з видавництва «Советский писатель», яке не схвалило рукопису збірки Т. Масенка до друку⁵⁶.

У фондах Л. Хінкулова (1912–1986) та В. П'янова (1921–2006) збережено кілька світлин Ю. Гойди. Зокрема, у фонді Л. Хінкулова є індивідуальна світлина молодого й красивого Ю. Гойди⁵⁷ (1943 р.) та кілька колективних про перебування на Закарпатті 1949 р. подружжя Смоличів, яких у поїзді супроводжували Юрій та Єлизавета Гойди. На одній зі світлин на звороті напис чорним чорнилом: «В Карпатах. Біля ватри на Верховині. Смоличі і Гойди підсмажують сало на шпичаках по-верховинському», 1949 р.⁵⁸ Варто зауважити, що на світлин-

⁵⁴ ЦДАМЛМ. Ф. 464. Оп. 1. Од. зб. 8208. Арк. 1–2.

⁵⁵ Гойда Ю. Видавничі рецензії на цикл поезій Т. Масенка «Під київським небом». Там само. Ф. 479. Оп. 1. Од. зб. 347. Арк. 1–3.

⁵⁶ Видавничі рецензії на зб. Т. Масенка вид-ва «Сов. писатель». Там само. Арк. 4–7.

⁵⁷ Фонд Л. Хінкулова. Там само. Ф. 637. Оп. 1. Од. зб. 236. Арк. 1.

⁵⁸ Там само. Арк. 5.

нах надзвичайно симпатичні, красиві й шляхетні українські інтелігенти. У фонді В. П'янова виявлено колективну світліну (датовану 21.04.1952 р., м. Ужгород), на якій зафіксовано письменників Ю. Гойду, М. Томчання, В. Ладичця та В. П'янова⁵⁹.

Висновки. Проаналізовані вище архівні документи дають можливість дослідити біографію Ю. Гойди, вивчити особистість, вчинки й творчість митця. Водночас вони яскраво характеризують епоху, у якій йому довелося жити й творити, у них сконденсовано дух часу, зафіксований у листах, стенограмах, протоколах, світлинах, записниках, рукописах, вони висвітлюють задушливу атмосферу, яка натоді панувала в Спілці письменників, де насамперед ішлося не про високий рівень художніх творів, а про непорушність чітко визначених ідеологем. Неслухняних карали, як, скажімо, В. Скрипку, І. Чендея, П. Лінтура та ін. Зрештою, жертвою тієї системи, якій так віддано служив, у постулати комуністичних ідеологем якої так щиро вірив, став і талановитий поет Ю. Гойда.

1. Капітан Л. І. «Я завжди був чесним патріотом свого народу...»: Федір Потушняк / Л. І. Капітан // Науковий вісник Чернівецького університету. Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини : зб. наук. праць. – Чернівці, 2012. – Вип. 607–609. – С. 104–111.
2. Капітан Л. І. Андрій Пагрус-Карпатський: доля літератора і людини / Л. І. Капітан // Чорноморський літопис : Науковий журнал. – Миколаїв, 2012. – Вип. 6. – С. 63–70.
3. Капітан Л. І. Закарпатська філія Спілки радянських письменників України: творча лабораторія чи інструмент «радянзації» / Л. І. Капітан // Гуманітарний вісник. Серія : Історичні науки : всеукр. зб. наук. праць. – Черкаси, 2014. – Чис. 21. – Вип. 5. – Ч. 2. – С. 31–45.
4. Капітан Л. І. Літературне життя Закарпаття 1945–1950-х років : від творчої свободи до концепції «інженерів людських душ» / Л. І. Капітан. – Київ : ПП «Фоліант», 2011. – 140 с.
5. Капітан Л. І. Один з когорти закарпатських «незгодних» (сторінки з життя Івана Чендея) / Л. І. Капітан // Вісник Черкаського університету. – Черкаси, 2015. – № 9 (342). – С. 84–88.
6. Керекеш Ю. Ю. Вибрані твори: Парубкова дочка. До 100-річчя від дня народження / Ю. Ю. Керекеш / упоряд. О. Новікова, О. Гаврош. – Ужгород : Карпати, 2021. – 432 с.
7. Панько С. І. Вибрані твори: Коли засвічувалися віщі вогні. До 100-річчя від дня народження автора / С. І. Панько / упоряд. та підгот. текстів до друку С. Панько, О. Гаврош. – Ужгород : Карпати, 2020. – 336 с.
8. Юрій Гойда: постскрипtum : ювілейний зб. до сторіччя поета і громадського діяча / Ю. Гойда / упоряд. О. Гаврош, С. Кіраль. – Ужгород : Поліграфцентр «Ліра», 2020. – 256 с.

---

⁵⁹ Фонд В. П'янова. ЦДАМЛМ. Ф. 976. Оп. 1. Од. зб. 8. Арк. 4.

REFERENCES

1. Kapitan, L. I. (2012). "Ya zavzhdy buv chesnym patriotom svoho narodu...": Fedir Potushniak. *Naukovyi Visnyk Chernivetskoho Universytetu. Istoriiia. Politychni Nauky. Mizhnarodni Vidnosyny*, 607-609, 104-111. [In Ukrainian].
2. Kapitan, L. I. (2012). Andrii Patrus-Karpatskyi: dolia literatora i liudyny. *Chornomorskyi Litopys*, 6, 63-70. [In Ukrainian].
3. Kapitan, L. I. (2014). Zakarpatska filiiia Spilky radianskykh pysmennykyv Ukrainy: tvorcha laboratoriiia chy instrument "radianizatsii". *Humanitarnyi Visnyk. Seriia: Istorychni Nauky*, 21(5/2), 31-45. [In Ukrainian].
4. Kapitan, L. I. (2011). *Literaturne zhyttia Zakarpattia 1945-1950-kh rokiv: vid tvorchoi svobody do kontseptsii "inzheneryv liudskykh dush"*. Kyiv, Ukraine: Foliant. [In Ukrainian].
5. Kapitan, L. I. (2015). Ody z kohorty zakarpatskykh "nezhodnykh" (storinky z zhyttia Ivana Chendeia). *Visnyk Cherkaskoho Universytetu*, 9(342), 84-88. [In Ukrainian].
6. Kerekesh, Yu. Yu. (2021). *Vybrani tvory: Parubkova dochka* (O. Novikova, & O. Havrosh, Comps.). Uzhhorod, Ukraine: Karpaty. [In Ukrainian].
7. Panko, S. I. (2020). *Vybrani tvory: Koly zasvichuvalysia vishchi vohni* (S. Panko, & O. Havrosh, Comps.). Uzhhorod, Ukraine: Karpaty. [In Ukrainian].
8. Havrosh, O., & Kiral S. (Comps.). (2020). *Yurii Hoida: postskryptum*. Uzhhorod, Ukraine: Lira. [In Ukrainian].

Рукопис одержано 2.12.2021 р.

Sydir KIRAL, D.Sc. (Philology), Professor, Head of the Department of National Bibliography, V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine (Kyiv, Ukraine).

Archival documents as a source of studying the author's personality (Based on the material of documents about Yurii Hoida).

The aim of the study. On the literary map of Carpathian Ruthenia, the figure of Yurii Hoida (1919-1955), winner of the D. Vakarov Regional Prize, occupies a special place. Little-known pages of his life and work are revealed on the basis of documents of the Central State Archive-Museum of Literature and Art of Ukraine, which are related to the figure of Yu. Hoida and deposited in various funds. The article analyzes in detail the documents of a separate nominal fund of the writer under № 281, which contains documents of personal and creative content, dated 1930-1965, as well as documents of the Writers' Union of Ukraine.

Research methods. The following methods were used: biographical, retrospective, comparative, historical and scientific heuristics. **The scientific novelty** of the article is that for the first time a set of archival documents related to the life and work of Yu. Hoida and the activity of Carpathian Ruthenia branch of the Writers' Union of Ukraine 1940-1965 years. **Conclusions.** The analyzed archival documents vividly characterize the epoch in which Hoida had to live and work. In the recorded letters, transcripts, protocols, photographs, notebooks, manuscripts is the spirit of the time, they highlight the suffocating atmosphere that prevailed

in the Writers' Union, which was not primarily about the high level of works of art, but about the inviolability of clearly defined ideologues. Disobedient people were punished, such as V. Skrypka, I. Chendei, P. Lintur and others. In the end, the talented poet Yurii Hoida has become a victim of the system he so devotedly served, in the postulates of the communist ideologues he so sincerely believed.

Key words: Yu. Hoida, poet, archives, personal file, protocol, transcript, Writers' Union of Ukraine, branch.